

- Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 47, 48, 49, 50, 51, 52. – Ст. 349; www.rada.gov.ua/176/95-вр.
3. Директива Ради 93/36/ЄЕС – Директива про державну закупівлю товарів (із змін. і доп. 97/52/ЄС).
 4. Директива Ради 93/37/ЄЕС – Директива про державну закупівлю робіт (із змін. і доп. 97/52/ЄС).
 5. Директива Ради 92/50/ЄЕС – Директива про державну закупівлю послуг (із змін. і доп. 97/52/ЄС).
 6. Директива Ради 89/665/ЄЕС – Директива про засоби суспільно-правового захисту (щодо оскаржень).
 7. Директива Ради 93/38/ЄЕС – Директива щодо підприємств з надання комунальних послуг (98/4/ЄС від 16 лютого 1998 р.).
 8. Директива Ради 92/13/ЄЕС – Директива про засоби судового захисту підприємств з надання комунальних послуг (щодо оскаржень у комунальному секторі).
 9. Смирчинський В.В. Логістичний менеджмент державних закупівель. Теоретично-правовий та методологічний аспект: Наук. вид. – Тернопіль: Карт-бланш, 2004. – 390 с.
 10. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 р.

УДК 346.26-057:347.775

Г.О. Сляднева

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОСТУПУ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ ДО КОМЕРЦІЙНОЇ ТАСМНИЦІ В КРЮЇНГОВИХ КОМПАНІЯХ

На сьогоднішній день в Україні діють понад 500 крюїнгових агентств, велика частина яких розташована в портових містах. Зокрема, в Одеській області видаєно 270 ліцензій на крюїнгові послуги [1]. Крюїнгові агентства є в Іллічівську, Южному, Белгороді-Дністровському, Ізмаїлі та інших містах. В Одесі діє цілий ряд солідних компаній, таких, що завоювали довіру до себе. Вже 10 років успішно працює з німецькими судновласниками крюїнгова компанія «Марлоу», широко відомі такі крюїнгові агентства, як «Вішипс», «Марко», «Пітер Дулі», «Orlova Navigation» та ін. Разом з великими крюїнговими агентствами існує не мало дрібних, де числиться один судновласник з одним або двома суднами. Як правило, ці компанії безпосередньо працюють з європейськими, японськими, арабськими, турецькими судновласниками.

У даний час крюїнгова діяльність, що є спеціалізованою частиною посередницької діяльності, широко затребувана. Про те, що даний напрям господарської діяльності достатньо енергійно розвивається, свідчить той факт, що на українському ринку дедалі більше появляється різноманітних асоціацій, в які входять крюїнгові компанії. Так, 25 січня 2007 р. в Одесі була створена асоціація «Український морський союз», що включила 12 крюїнгових компаній з доброю репутацією. У союз також увійшли 3 морських академії, техфлот, морехідне училище ім. О.І. Маринеска [2].

Діяльність крюїнгових компаній є ліцензійною. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з посередництва в працевлаштуванні на роботу за кордоном розроблені відповідно до Законів України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про зайнятість населення», «Про зовнішньоекономічну діяльність».

Згідно з п. 3.1. Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном (далі – Ліцензійні умови) встановлюється перелік організаційних та інших спеціальних вимог, обов'язкових для виконання при провадженні господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні на роботу за кордоном. Це посередництво провадиться за умови наявності в посередника ліцензії, укладення зовнішньоекономічного договору та дотримання Ліцензійних умов, законодавства та міжнародних договорів України [3].

Органом ліцензування цього виду господарської діяльності є Міністерство праці та соціальної політики України (Мінпраці). На думку ряду представників міністерства транспорту, для наведення ладу на ринку працевлаштування моряків, з метою отримання достовірної інформації на ринку робочої сили фахівцями морського транспорту, а також з метою прогнозування розвитку, легальності та надійності крьюінгових компаній, було б доцільно, щоб крьюінгові компанії також були підв'язані Міністерству транспорту (Мінтрансу). Ця позиція уявляється обґрунтованою, оскільки завдяки участі у видачі ліцензії і подальшому контролю з боку галузевого відомства – Міністерства транспорту – вдасться компетентніше та більш інформовано ставитися до питання видачі ліцензій крьюінговим компаніям, а також уникнути надалі ряду правопорушень, що допускають недобросовісні суб'єкти господарської діяльності.

У рамках «круглого столу» «Підприємництво і море», що відбувся у стінах Одеської національної юридичної академії, були висловлені ряд раціональних пропозицій з удосконалення правового регулювання діяльності крьюінгових компаній в Україні. Зокрема, професор Є.О. Харитонов, з метою більшою мірою забезпечити правовий захист клієнтів і партнерів крьюінгових компаній, запропонував ввести обов'язковий страховий фонд, із якого міг би відшкодуватися збиток, заподіяний клієнтам і партнерам крьюінгових компаній, що лопнули. Даний страховий фонд міг би служити бар'єром при заснуванні крьюінгових компаній з метою афери.

Також уявляється необхідним введення документа, що є аналогом трудової книжки у сфері заохочень та доган, до якої капітан вносив би записи після закінчення рейсу. Таким чином можна було б забезпечити крьюінгові компанії і судновласників від невиконавчих, недобросовісних, некомпетентних моряків.

Слід розуміти, що це зовсім не єдине питання, яке гостро постало у сфері регулювання діяльності крьюінгових компаній. Важливе значення має правове регулювання доступу до комерційної таємниці крьюінгових компаній органів державної влади. Держава, піклуючись про розвиток ринкових відносин, захищаючи право суб'єктів господарювання на інформацію, у той самий час надає представникам багатьох органів державної виконавчої влади право доступу до інформації, що захищається [4, с. 11]. Достатньо сказати, що більше ніж 30 міністерств, відомств та державних комітетів наділені правом контролю за окремими сферами діяльності підприємств. Вони виконують покладені на них завдання і функції на підставі цільових законів, які, з точки зору правового захисту комерційної таємниці, вступили в суперечність з тими законами,

які містять норми, пов'язані із захистом комерційної таємниці підприємства [4, с. 12].

Право на доступ до інформації, у тому числі комерційної таємниці, суб'єктів господарювання передбачене в численних спеціальних законах, зокрема Законах України «Про міліцію», «Про службу безпеки України», «Про державну податкову службу», «Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю», «Про аудиторську діяльність», «Про державну службу по боротьбі з економічною злочинністю», «Про державну контрольно-ревізійну службу» тощо.

Визначення переліку відомостей, що складають комерційну таємницю, слід розглядати як одну з правомочностей права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю, що він здійснює на свій розсуд і у своєму інтересі. Це право не може бути неправомірно обмежене шляхом законодавчого встановлення переліку і змісту відомостей, що складають комерційну таємницю. У регулюванні відносин з визначення та охорони комерційної таємниці повинний дотримуватися певний баланс приватних інтересів суб'єкта господарювання і публічних інтересів. Тому при визначенні переліку відомостей, що складають цю таємницю, суб'єкту господарювання слід враховувати як законодавчі обмеження, так і власні інтереси.

Крьюнговим компаніям також необхідно здійснювати правове регулювання комерційної таємниці на локальному рівні – у вигляді локальних актів суб'єктів господарювання. Юридичне закріплення права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю має дуже важливе практичне значення. Згідно з ч. 2 ст. 506 Цивільного кодексу України майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею [5].

Без відповідного правового закріплення права на комерційну таємницю суб'єкт господарювання не може захистити свої інтереси в суді.

По-перше, що необхідно вирішити при організації охорони комерційної таємниці, це визначення кола відомостей, що складають комерційну таємницю, і надалі затвердження переліку відомостей, що складають комерційну таємницю для кожного суб'єкта господарювання індивідуально. Подальшим кроком може виступати юридичне закріплення права суб'єкта господарювання на комерційну таємницю на локальному рівні і у статуті, засновницькому договорі, колективному договорі, трудовому договорі (контракті), правилах внутрішнього трудового розпорядку.

Згідно з п. 7.1.2. Ліцензійних умов посередник зобов'язаний зберігати конфіденційність інформації, пов'язаної з наданням послуг з посередництва у працевлаштуванні за кордоном згідно із законодавством України [3]. Це також становить його комерційну таємницю.

Згідно зі ст. 11 Закону України «Про державну податкову службу в Україні» [6] органи державної податкової служби в установленому законом порядку мають право, зокрема, одержувати безоплатно від підприємств, установ, організацій, включаючи Національний банк України та його установи, комерційні банки та інші фінансово-кредитні установи (у порядку, передбаченому законодавством для розкриття банківської таємниці), від громадян – суб'єктів підприємниць-

кої діяльності довідки, копії документів про фінансово-господарську діяльність, отримані доходи, видатки підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та громадян – про поточні, вкладні (депозитні) рахунки, інформацію про наявність та обіг коштів на цих рахунках, у тому числі про ненадходження у встановлені терміни валютної виручки від суб'єктів підприємницької діяльності, та іншу інформацію, пов'язану з обчисленням та сплатою податків, інших платежів, у порядку, визначеному законодавством, входить в будь-які інформаційні системи, зокрема комп'ютерні, для визначення об'єкта оподаткування. Згідно з ч. 2 ст. 13 Закону посадові особи органів державної податкової служби зобов'язані дотримуватися комерційної та службової таємниці.

Останнім часом на практиці дуже часто різні державні органи вимагають інформацію по договорах з клієнтами (моряками). Зокрема, органи державної податкової служби вимагають інформацію про заробітну плату моряків по укладених трудових договорах. У даній ситуації необхідно розуміти, що крьюінгова компанія виступає лише посередником. Так, згідно з п. 1.3. Ліцензійних умов посередник – суб'єкт господарювання, який в установленому законодавством порядку отримав ліцензію на посередництво в працевлаштуванні на роботу за кордоном, а посередництво в працевлаштуванні на роботу за кордоном – надання суб'єктами господарювання послуг з пошуку роботи відповідно до заявок роботодавців щодо незайнятих робочих місць (вакантних посад) та надання інформаційно-консультативних послуг щодо можливостей працевлаштування, умов та розмірів оплати праці, найменування та місцезнаходження роботодавців. Відповідно відносини клієнта і посередника припиняються в момент підписання клієнтом та іноземним роботодавцем трудового договору. У даному разі крьюінгова компанія не зобов'язана надавати державній податковій службі відомості, що складають комерційну таємницю інших юридичних та фізичних осіб.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про прокуратуру» [7], при здійсненні прокурорського нагляду прокурор, зокрема, має право: мати доступ до документів і матеріалів, необхідних для проведення перевірки, у тому числі за письмовою вимогою і таких, що містять комерційну таємницю або конфіденційну інформацію; письмово вимагати подання в прокуратуру для перевірки зазначених документів та матеріалів, видачі необхідних довідок, у тому числі щодо операцій і рахунків юридичних осіб та інших організацій, для вирішення питань, пов'язаних з перевіркою.

Так, згідно з п. 17 ст. 11 Закону України «Про міліцію» [8] міліції для виконання покладених на неї обов'язків надається право: одержувати безперешкодно і безоплатно від підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та об'єднань громадян на письмовий запит відомості (у тому числі й ті, що становлять комерційну та банківську таємницю), необхідні у справах про злочини, що перебувають у провадженні міліції.

На думку Г.К. Нікіфорова та С.С. Нікіфорова, редакція цієї статті викликає багато запитань. По-перше: що слід розуміти під органами міліції? По-друге, зазначена стаття не визначає, які категорії співробітників міліції мають право доступу до комерційної та банківської таємниці, що захищається [4, с. 84].

Відповідно до п. 3 ст. 25 Закону «Про Службу безпеки України» [9], Службі безпеки України, її органам та співробітникам, для виконання покладених на них обов'язків надається право одержувати на письмовий запит керівника відповідного органу Служби безпеки України від міністерств, державних комітетів, інших відомств, підприємств, установ, організацій, військових частин, громадян та їх об'єднань дані та відомості, необхідні для забезпечення державної безпеки України, а також користуватись з цією метою службовою документацією і звітністю. Це положення викликає запитання: що слід розуміти під «даними та відомостями, необхідними для забезпечення державної безпеки України»? Хто визначає необхідність у цих даних та відомостях? [4, с. 85].

Хоча в деяких вищезазначених законах вказані зобов'язання осіб, які мають доступ до комерційної таємниці, не розголошувати її, однак не позначений ні механізм реалізації цієї законодавчої вимоги, ані відповідальність відповідних органів за порушення цього зобов'язання.

Слід, на жаль, констатувати, що в Україні відсутній єдиний, чіткий механізм обміну інформацією економічного, комерційного та іншого характеру, не установлені вимоги до запитів інформації, відзначаються розбіжності норм у частині термінів їх виконання. Однак, з огляду на фактично необмежену кількість суб'єктів користування конфіденційною інформацією, не можна гарантувати зберігання комерційної таємниці в крюїнгових компаніях. Здавалося б, що безпрецедентно тотальна можливість правоохоронних і контролюючих органів одержувати і використовувати конфіденційну інформацію повинна була б привести до зниження злочинності у фінансовій сфері. Однак можна спостерігати зворотне: відбувається систематичний витік конфіденційної інформації у злочинні угруповання, організована злочинність у цій сфері зростає [10, с. 36].

Тому важливо на законодавчому рівні закріпити положення, відповідно до якого передача державному органу інформації, що становить комерційну таємницю, здійснюється лише за вмотивованою постановою посадової особи, визначеної законодавством, або за рішенням суду, в якому зазначається компетенція цього органу та посадової особи, а також на основі якого конкретного закону вимагається інформація, її обсяг та цілі, для яких вона вимагається. Уявляється, що в такому разі діяльність державних органів не виходитиме за межі їхньої компетенції, а господарська діяльність крюїнгових компаній негативно не впливатиме на їх відносини з партнерами та клієнтами.

У проекті закону України «Про комерційну таємницю» є розділ 4 «Права державних органів на отримання інформації, яка складає комерційну таємницю», що містить три статті: ст. 18 «Права державних органів на отримання інформації, яка складає комерційну таємницю», ст. 19 «Компетенція державних органів та посадових осіб, які мають право отримувати інформацію, що складає комерційну таємницю» та ст. 20 «Порядок передачі державним органам інформації, яка складає комерційну таємницю» [11]. Однак у цьому розділі немає жодної статті, що передбачає обов'язки державних органів щодо зберігання комерційної таємниці суб'єктів господарювання та їх відповідальність.

Тому слід у проекті закону України «Про комерційну таємницю» передбачити не тільки право державних органів на отримання інформації, яка складає комерційну таємницю, а і їхні обов'язки, та назвати відповідний розділ проекту таким чином: «Права та обов'язки державних органів щодо комерційної таємниці».

Література

1. Ринок крїїнгових компаній // Мор. правда. – 2007. – 12 берез.
2. Там само.
3. Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з посередництва працевлаштуванні на роботу за кордоном // www.rada.dov.ua
4. Нікіфоров Г.К., Нікіфоров С.С. Підприємництво та правовий захист комерційної таємниці: Навч.-практ. посіб. – К.: Олан, 2001. – 208 с.
5. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
6. Про державну податкову службу в Україні: Закон України від 4 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 6. – Ст. 38.
7. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 794.
8. Про міліцію: Закон України від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 21.
9. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 383.
10. Ольшанченко В. Конфіденційна інформація: кому, скільки і як // Бізнес. Бухгалтерія. – 2001. – № 36/2. – С. 34-36.
11. Про комерційну таємницю: Проект закону України. Підгот. Держпідприємництвом України // Нікіфоров Г.К., Нікіфоров С.С. Підприємництво та правовий захист комерційної таємниці. – К.: Олан, 2001. – С. 197-206.

УДК 346.26-057(477)

А.В. Кирилюк

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КРЮЇНГОВИХ КОМПАНІЙ В УКРАЇНІ

Сучасний ринок праці сформувався в умовах реформування економіки України і продовжує зазнавати негативний вплив соціально-економічної кризи 90-х років, що зумовила спад у промисловому секторі й сільському господарстві, зниження попиту на робочу силу, зростання загального і реєстрованого безробіття.

У результаті роздержавлення економіки України власність, що була державною, отримала нових власників. Процес і результат зміни власників не міг не відбитися негативним чином на трудових правах і гарантіях працівників, оскільки він супроводжувався скороченням робочих місць, ліквідацією або банкрутством підприємств, спадом виробництва [1]. На морському флоті цей процес видно найбільш рельєфно. Недосконала вітчизняна система оподаткування примушує підприємців реєструвати бізнес в офшорних територіях, уникаючи тим самим обов'язку нести податковий тягар в Україні. Саме в таких територіях (державих) судновласники реєструють свої морські судна. Результати цього про-